

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Gènesi i desenvolupament de la intersubjectivitat en la filosofia de Fichte

Josep Mª Martí Vallverdú

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

UNIVERSITAT DE BARCELONA
FACULTAT DE FILOSOFIA
FILOSOFIA CONTEMPORÀNIA I ESTUDIS CLÀSSICS (HDK0K)

**GÈNESI I DESENVOLUPAMENT DE LA INTERSUBJECTIVITAT
EN LA FILOSOFIA DE FICHTE**

Doctorand: Josep Mª Martí Vallverdú

Director i Tutor: Salvi Turró Tomàs

RESUM

El propòsit d'aquest treball és investigar l'abast de la teoria de la intersubjectivitat en la filosofia de Fichte i les transformacions que pateix aquesta teoria al llarg del pensament de l'autor. Per fer-ho, s'han estudiat aquelles parts de la seva filosofia que demostren que per Fichte la fonamentació de la consciència parteix de la necessitat d'una altra consciència per poder donar compte de la noció que hom té d'un mateix. La demostració d'aquesta necessitat de la intersubjectivitat per poder parlar de consciència s'estén a les diferents parcel·les de la vida humana (dret, ètica, història, etc.). En tots els àmbits en què es relacionen els individus, la intersubjectivitat es presenta com a element previ imprescindible per comprendre el correcte desenvolupament d'aquests àmbits. En l'última època de la filosofia de l'autor s'ha descobert una reformulació de la intersubjectivitat que dóna concreció a la manera com es pot fonamentar efectivament i de manera segura la relació correcta entre les consciències.

ABSTRACT

The purpose of this work is to research the reach of the theory of intersubjectivity in the philosophy of Fichte and the transformations that this theory had all the time long through the thinking of the author. To do so, the parts of the philosophy of Fichte, that show that according to him the foundation of consciousness begins with the need for another conscience to explain the notion oneself has of himself, have been studied. The evidence of this necessity of intersubjectivity to make it possible to talk about conscience spreads to all the areas of human life (right, ethics, history, etc.). In all these areas in which individuals interact, intersubjectivity appears as a previous element essential to understand the correct development of these fields. During the last period of the author, a new formulation of the intersubjectivity, which gives concretion to the way how the correct relation between consciencies can be effectively based and in a sure way, has been discovered.

ÍNDEX

Introducció.....	5
Sigles de les obres citades de Fichte.....	13
GÈNESI DE LA INTERSUBJECTIVITAT.....	15
1. La fonamentació bàsica de la Intersubjectivitat.....	16
1.1. <i>Les Lliçons sobre la destinació del savi.....</i>	16
1.1.1. L'home aïllat.....	17
1.1.2. L'experiència <i>de iure</i>	20
1.1.3. Reciprocitat segons la llibertat.....	24
1.2. En l'àmbit del kantisme.....	29
1.2.1. Respecte a la filosofia kantiana.....	30
1.2.1.1. El judici reflexionant.....	31
1.2.1.2. Real-idealitat.....	33
1.2.1.3. L'imperatiu categòric i l'apercepció pura.....	36
1.2.2. Completar sistemàticament la filosofia kantiana.....	38
1.3. Intersubjectivitat a la Nova Methodo.....	45
1.3.1. Vers l'explicació de la síntesi.....	47
1.3.2. Activitat i repòs.....	49
1.3.3. La voluntat.....	53
1.3.4. El voler real.....	56
1.3.5. El voler i el coneixement empíric.....	60
1.3.6. El voler efectiu.....	67
LA INTERSUBJECTIVITAT COM A PRINCIPI TRANSCENDENTAL: EL DRET I L'ÈTICA.....	77
Nota prèvia: quin és el desenvolupament complet de la intersubjectivitat?.....	78
2. El dret.....	79
2.1. Introducció al dret.....	79
2.2. Relacions externes segons conceptes.....	83
2.3. El cos.....	94
2.4. Delegar la llibertat pròpia a un tercer.....	102
2.5. El dret originari i el dret de coerció.....	107

3. L'ètica.....	115
3.1. Introducció a l'ètica.....	115
3.2. Pensar i ésser.....	119
3.3. La totalitat del jo i la natura.....	124
3.4. La moralitat a partir d'una totalitat real.....	135
3.5. L'objecte de la legislació ètica.....	145
3.6. La pervivència de l'ètica.....	151
FILOSOFIA APLICADA: INTERSUBJECTIVITAT I EDUCACIÓ.....	157
4. L'educació.....	158
4.1. Després de dret i ètica.....	158
4.2. Cartes i aforismes previs a una proposta global.....	163
4.2.1. Petita i gran societat.....	163
4.2.2. La vida com a principi i la comunitat moral com a punt bàsic.....	166
4.2.3. Primers apunts de la influència de l'educació en la societat.....	170
4.2.4. Notes bàsiques sobre l'educació.....	172
4.3- L'educació als <i>Discursos a la nació Alemanya</i>	176
4.3.1. Saber ser lliure.....	176
4.3.2. Llengua i intersubjectivitat.....	179
4.3.3. Mesures a prendre per realitzar la nova educació.....	186
4.3.4. Metodologia de la nova educació.....	191
4.3.5. Incidència de l'educació en la societat i de la societat en l'educació.....	199
4.4. Intersubjectivitat a la <i>Doctrina de l'Estat</i> a través de l'educació.....	202
4.4.1. Primer intent d'unir dret i ètica: la <i>Doctrina del Dret</i> de 1812.....	202
4.4.2. L'individu a la <i>Doctrina de l'Estat</i>	207
4.4.3. La llibertat ètica de donar-se un dret.....	212
4.4.4. El govern.....	216
4.4.5. Distribució de la societat.....	224
4.4.6. Intersubjectivitat i història.....	226
4.4.7. Cristianisme i educació.....	230
Conclusió.....	241
Bibliografia.....	250
Resum.....	254

INTRODUCCIÓ

El grup al qual un individu pertany influeix poderosament en la seva conducta. Però no la determina. És ben cert que moltes decisions i coneixements personals són explicables pel context dels individus que les realitzen, però també és cert que grups, ètnies i cultures canvien. Ni l'individu pot pretendre determinar el grup ni el grup l'individu. Aquest tema, plantejat d'aquesta manera, com la relació individu-societat, pot semblar una vella qüestió seguint una formulació ja repetida moltes vegades. Des del naixement de la modernitat aquest assumpte ha estat tractat en innumbrables ocasions, però encara avui en dia es pot afirmar que aquest tema no està tancat. Entre les dues esferes, la personal, la de la consciència pròpia o íntima, i la col·lectiva, la social o pública, s'hi dona una interacció del tot imprevisible. Enfront d'això, un bon model per donar resposta a la relació entre les persones seria aquell que vertebrés de manera harmònica consciència i col·lectivitat, individu i grup, que ho fes d'una forma tal que un no trepitges l'altre i, a més, el model pogués donar una pauta possible per a la resolució dels conflictes. Mostrar un model és un dels propòsits d'aquest treball: traçant una línia que travessa la filosofia de Fichte des dels seus inicis fins la seva finalització s'ha estudiat la proposta d'aquest autor respecte la relació entre els individus i s'ha pretès estudiar un model per contrastar la seva validesa en l'actualitat.

Fer-ho a partir de Fichte significa que es reprèn aquest tema enfocat des del paradigma de la subjectivitat. Creiem que la subjectivitat (certesa i claredat, possibilitat d'esdevenir màxima universal de l'acció, etc.) continua essent el criteri vigent avui en dia: tant en l'obtenció de coneixement, com en el moment d'emprendre una acció moral o en les qüestions referents als gustos estètics o en les disposicions legals, i, en fi, en tants d'altres àmbits com s'hi vulguin afegir. La subjectivitat continua essent la pauta vàlida, tant si es pretén sostenir obertament una postura en qualsevol parcel·la del coneixement o de l'acció, com si es pretén assolir una certa universalitat en elles.

Dins d'aquesta perspectiva, Fichte passa per ésser l'autor que en el discurs sobre el subjecte introdueix el concepte d'intersubjectivitat en la filosofia moderna. Aquest és un fet força conegut, però que creiem que encara es pot acabar de perfilar i se'n poden extreure rendiments. La tesi principal d'aquest treball al respecte ha estat l'afirmació que és possible una lectura integral de la filosofia de Fichte des de la perspectiva de la intersubjectivitat. I, d'aquesta tesi principal, se'n deriva una segona, això és, que la intersubjectivitat, en una segona etapa del filòsof, rep un altre nom però continua sent central en el pensament de l'autor. Per demostrar-ho, s'ha estudiat la intersubjectivitat en la filosofia de Fichte en la seva gènesi i en el seu desenvolupament per

demostrar que, en el desenvolupament, algunes dificultats que es troba Fichte el porten a reformular què significa intersubjectivitat en tota la seva extensió.

I

Sense tu, no hi ha jo. Aquí comença tot per mi i així ho entén Fichte. Fichte és el primer en haver plantejat radicalment la pregunta pel naixement de la consciència: com es forma la meva noció de mi mateix? la he generat jo o m'és donada? o, potser s'ha anat modelant a través de la relació amb els altres? I aquesta relació, la relació entre els subjectes, com es forma? I, sobretot, com es forma la relació entre dues consciències que s'entenen com a lliures en el sentit modern de subjecte? Es tracta de qüestions en les quals encara hi ha implicats tota una sèrie d'aspectes bàsics: si hom no sabés que els altres, la resta d'individus, són lliures i tenen cadascun la seva voluntat, en podria tenir un mateix? o, sense saber això, tindria més aviat instint? Si, de per cas, tingués instint, tindria, ja no coneixement de la seva voluntat, sinó coneixement de les coses en general?

Aquestes preguntes, que apunten clarament a la necessitat d'esbrinar quin és el paper que juga la presència d'altres individus en la constitució de la meva consciència és el que s'explica en la gènesi de la intersubjectivitat. El naixement de la consciència és en societat o no és. Això ho tenia molt clar Fichte des de l'inici de la seva activitat acadèmica a Jena. En el seu primer any com a professor, les primeres lliçons amb que s'adreça a un públic nombrós tenen com un dels seus punts bàsics demostrar que l'home sol, pensat com si s'hagués format fora de qualsevol societat, és impossible, és un pensament sense sentit, quelcom que no existeix ni pot existir. Sempre que pensem en l'home hem de saber que aquest es forma dins d'una societat. Però també cal no oblidar que la societat forma a l'individu. D'aquí en neix una primera premissa bàsica de la filosofia fichtiana a l'hora de pensar les relacions humanes: és imprescindible forjar una comunitat d'homes lliures per tal que la llibertat d'un sigui possible.

Com és ben sabut, en la seva joventut, Fichte partia d'un fort determinisme espinozista fins que la filosofia crítica de Kant el va alliberar del dogmatisme i va decidir consagrar-se a l'estudi i difusió del kantisme. Aquesta tasca, en un geni com el de Fichte, no significa simplement propagar la filosofia de Kant, també inclou acabar de completar la filosofia de Kant allí on la raó dicta que hi ha una mancança. Una de les mancances en la filosofia de Kant, i de la filosofia en general, sembla que li rondava pel cap a Fichte abans de formular-la de manera tècnica o crítica. Així és com el filòsof fa notar ben aviat que Kant no ha tingut en compte la importància que té fonamentar la relació entre els subjectes.

En tot el que som i coneixem hi ha continguda la presència dels altres, per això és essencial en cada individu saber com vol que sigui en el bàsic la seva relació amb la resta d'individus. Per poder saber-ho, cal investigar com és l'ésser humà, què volen en general els homes. En aquest sentit, junt amb el descobriment per part de Fichte del tema de la intersubjectivitat hi trobem lligat el descobriment de la necessitat de caracteritzar l'home segons les seves pròpies determinacions, i.e. segons la seva voluntat. Afirmar la voluntat de l'home i demostrar-la segons les lleis que aquesta voluntat es dona a si mateixa significa afirmar la llibertat. Fichte fa ús de les proves, ja des de Kant, que confirmen que la manera com es dona la voluntat en l'home permeten pensar en aquest com a ésser lliure. Aquestes proves, és a dir, la perspectiva transcendental, són les úniques vàlides per fonamentar la intersubjectivitat incloent-hi la llibertat. En tot aquest camí, es tracta de com ho sap un mateix que és lliure i de com necessita de la presència d'altres éssers lliures per ser tal com és. Per Fichte és interès de cadascú viure en comunitat, i per això la pregunta parteix de la reflexió individual. No pot ser que depengui de l'alteritat que hom pugui actuar i pertànyer a una comunitat, la instància decisiva a l'hora d'acceptar un concepte d'intersubjectivitat és el jo. Aquesta direccionalitat en la pregunta es pot considerar una exigència del mètode transcendental.

La consciència no es forma perquè un individu comença a adquirir coneixement per si mateix. Sense la comunicació amb altres individus un individu no es pot formar com a jo, i sense aquesta noció prèvia mai adquirirà la resta de coneixements. El jo té la particularitat que necessita de l'altre per conèixer-se a si mateix però aquesta particularitat no provoca que el jo perdi la que per Fichte és la seva significació última: actuar lliure (determinant) com últim fonament de l'experiència. El jo és per Fichte la instància decisiva en l'atribució de realitat a les coses, però cal passar per les coses i, sobretot, per l'alteritat (per allò que és vàlid per l'altre) per poder parlar de tal jo. Aquestes qüestions, en la seva gènesi i en els primers plantejaments que en fa Fichte apareixen com un tema que podria semblar secundari però, com es veurà en la primera part de la tesi, arriben a ocupar una posició sistemàtica central en la filosofia de Fichte

II

Ben aviat ens trobem els rendiments que proporciona el descobriment de la importància de l'altre per la fonamentació de la consciència. Els primers resultats es veuen clarament en la teoria del dret i en l'ètica de Fichte, camps on la presència de la intersubjectivitat permet veure la centralitat d'aquest tema en la seva filosofia.

Això s'ha pogut constatar en la teoria del dret de Fichte, tant a la *Fonamentació de la Doctrina del Dret* del 1796 i com en la segona exposició de la teoria del dret que va escriure Fichte, la *Doctrina del Dret* de 1812.

De la lectura de la teoria del dret de Fichte cal posar-ne de relleu el següent: únicament a través del contacte o topada amb un altre ésser lliure i del reconeixement en aquest altre individu d'un concepte de finalitat, una consciència pot descobrir-se a si mateixa de manera externa com una unitat total, amb autonomia pròpia enfront l'altre. En aquesta trobada tots dos es troben com a éssers racionals. Però, en tant que fonamentació del dret, la relació es basa en l'exterioritat, en les accions dels subjectes i en la visibilitat d'aquestes accions en el món físic. Un element que cal deduir és el cos i com veurem Fichte tracta aquest tema exhaustivament, fins arribar a descobrir una intersubjectivitat basada en la corporalitat. La corporalitat influeix de manera tan decisiva que determina com hem d'actuar enfront un cos que apareix davant nosaltres i que necessàriament hem de reconèixer com a producte de la raó.

El reconeixement de l'altre com a ésser racional i com a actor d'activitat en el món permet delimitar l'abast que ha de tenir la pròpia activitat del subjecte. Partint d'aquesta base els individus han de donar-se una llei per garantir-se un espai d'acció al món. La llei ha de possibilitar l'activitat al món per cada subjecte. Com que es tracta de delimitar l'activitat que un jo es proposi realitzar amb resultats visibles, físics, concrets, l'aplicació de la llei ha de ser mecànica, com una llei de la natura. La manera de solucionar els problemes es troba en el contracte, la coerció i en la reparació del dany. Si del que es tracta és de l'activitat externa dels individus i allò que exclusivament es vol és delimitar és un espai per la llibertat al món físic, aquests serien els instruments que ho fan possible la coexistència física dels individus. Hom s'ha d'haver assegurat que la llei actuarà de manera automàtica en cas que aquesta s'infringeixi. Això significa que la justícia actuarà de manera mecànica. Tot l'estat està pensat com un gran mecanisme, pensat per permetre l'avenç de la raó.

En un estat tal com el planteja Fichte, l'estat mai no jutjarà sobre la consciència dels individus. Això té una contrapartida, la consciència dels individus no compta per l'estat. És més, la manera purament externa, mecànica, que planteja Fichte per corregir qualsevol conflicte que es pugui donar, actuarà fins doblegar la voluntat de l'individu sense tenir en compte el seu pensament. Es tracta, per tant, del disseny d'un estat que pot desembocar fàcilment en un poder l'única funció del qual sigui atemorir i que més que ciutadans produeixi éssers que es veuen reduïts a l'obediència cega per molt que aquesta obediència garanteixi la supervivència de l'estat. En la seva vida en

l'estat, i també en la seva vida en general, l'individu ha de poder desenvolupar-se integralment. Ha de poder participar activament, no només en executant les tasques previstes en els plans estatals, sinó també aportant les seves pròpies idees.

Aquesta mancança per un desenvolupament complet de la intersubjectivitat que trobem a la teoria del dret, la podria resoldre l'ètica. Tot i això, a l'ètica, desenvolupada en la *Doctrina de l'Ètica*, aquests problemes troben una solució parcial. La solució és parcial perquè el plantejament de la qüestió no permet més. La moral, com a disciplina separada del dret, s'ocupa de la interioritat, de la natura i, si es vol, del sentiment de l'individu. Això no significa que la moral que desplegarà Fichte serà una moral estrictament individual. El paper de la intersubjectivitat continua essent bàsic en la teoria moral i la intersubjectivitat servirà per donar compte de la interioritat del subjecte. Arriba un moment en que la necessitat de la moral en el subjecte desemboca en l'exigència de la presència d'altres jos que permetin explicar el judici reflexionant del jo moral, que li permetin al jo comprendre's totalment a si mateix, entendre els seus impulsos i sentiments en tot el seu abast. Gràcies a l'alteritat es dóna completesa a les dues fonts que menen vers la moral: l'actuació racional que marca el deure i la necessitat de satisfacció sentimental amb què neix tot ésser dotat amb sensibilitat.

Aquesta completesa de l'individu, només realitzable si es dóna una interacció entre les consciències, porta Fichte a formular una moral orientada vers el grup, on el valor de les pròpies conviccions només es pot determinar en contraposició amb les creences dels altres. Tota acció moral ha d'estar encaminada a la plasmació efectiva de la llibertat i l'autonomia de cada individu. És a dir, la moral ha de ser pública o no és. Si no es poden manifestar obertament les exigències morals, és com si no existissin. Per això, abans d'entrar en matèria val la pena remarcar la nova òptica adoptada per Fichte, sobretot respecte a Kant. Fichte realitza una ordenació dels deures de l'individu en la qual cap d'aquests deures són envers l'individu com si aquest fos un ésser isolat que pretén actuar moralment. Els deures que hom té sempre pressuposen que hom ocupa un lloc en la societat. El principal ensenyament que d'entrada cal buscar en l'ètica de Fichte és que la satisfacció moral de l'individu només es pot donar enmig de la satisfacció d'aquells que el rodegen. Per això, en l'ètica de Fichte només es considera acció a aquella que està dissenyada per promoure la llibertat i autonomia de la resta d'individus. Això, en contraposició al dret, significa que des de la posició i càrrecs que hom ocupa, hom no haurà de seguir cegament les directrius marcades per l'estat (o, si és el cas, les institucions establertes).

D'entrada, hom tindrà els seus punts de vista, moralment, personalment, o, si es vol, en l'esfera privada. A la llarga, aquestes conviccions personals han de revertir en la formació i l'esdevenir de l'estat. En aquesta confluència entre dos àmbits tractats separadament, dret i ètica, Fichte ja preveu el sorgiment de postures divergents i la dificultat d'harmonitzar el progrés de les institucions i la iniciativa popular, allò que és legal i allò que els ciutadans volen. La primera proposta per apropar dret i ètica, per escurçar la distància entre acompliment de la llei i convicció personal serà insuficient. Es tracta de la República de Doctes, idea que Fichte mai abandona completament. Es tracta de la comunitat d'erudits, en la qual s'han de dur a terme les discussions ètiques. Aquesta seria la institució on qüestionar i proposar millores respecte el funcionament i la disposició no només de les estructures estatals sinó també del coneixement i l'ètica, per tal que reverteixin positivament sobre la resta de la societat.

Evidentment, per exercir aquesta influència sobre la societat, des de la perspectiva moral no s'aplicarà mai la força del contracte o una força mecànico-coercitiva per propagar els principis i conclusions a què s'arribi. Pretendre que l'estat o qualsevol institució pogués aplicar solucions físiques a qüestions que depenen del convenciment, bona disposició i creença dels individus per funcionar representaria una opció encara més terrífica (sobretot perquè és irrealitzable) que la de l'estat que actua com a força merament mecànica respecte l'activitat externa dels seus ciutadans. Si una cosa aprèn i ens ensenya Fichte dels anys que conclouen amb la redacció del *Sistema de l'Ètica* és que en qüestions de moral, estrictament circumscrites a la interioritat de la consciència, les armes per estendre una concepció moral no poden ser les de la legalitat. Per establir uns codis ètics de conducta, els únics medis vàlids són la demostració i l'acceptació d'una pauta moral mitjançant el diàleg i la comprensió mútues. És a dir, ben al contrari del que ocorria en la teoria del dret.

Precisament, aquesta divergència és la marca d'una certa mancança en el desenvolupament de la intersubjectivitat com a tal. Aquesta mancança és la que ens ha dut a incorporar un tercer apartat en la tesi per proposar com creiem que Fichte va resoldre el dèficit present en la intersubjectivitat per acabar de donar una explicació unitària de la consciència.

III

En aquests dos grans temes amb què acaba una època en la filosofia de Fichte, el dret i l'ètica, un mateix element, essencial i integrador de tota la consciència com és la intersubjectivitat, acaba justificant dues maneres de fer molt diferents. Si s'intenta fer ús de la intersubjectivitat per

explicar la consciència de manera unitària ens trobem després que els resultats són massa divergents, ambdós àmbits gairebé no es poden compaginar a l'hora d'explicar la vida, ens impedeixen entendre la vida com una unitat. En l'àmbit del dret, exclusivament mitjançant la força es garanteix el compliment de la legalitat. En l'àmbit de la moralitat els mitjans són la discussió i la persuasió per intentar apropar posicions divergents però sense garantia d'èxit. Tenim una dualitat, a primer cop de vista insalvable, per una banda la coerció i per altra el diàleg i la comprensió. Fichte intentarà superar aquesta escissió, però la solució no és senzilla i sembla inevitable que passi per descurar un d'aquests dos factors: la necessitat de la garantia d'un ordre estricte en el cas del dret, el propi convenciment en el cas de l'ètica.

Ara bé, i si el problema de fons fos un altre? Més enllà de dret i ètica, potser és que el desenvolupament mateix de la intersubjectivitat és insuficient. És aquí on Fichte cerca la solució. La comprensió de la importància de les disposicions ètiques i legals no pot consistir en un mer ser interpellat, ja sigui des de la llei, ja sigui des de l'ètica. La interiorització plena en una consciència del tipus de societat que hauria de sorgir com a producte d'una intersubjectivitat plena requereix més que esperar que es formulin lleis bones per ciutadans bons que les vulguin complir. Per tenir ciutadans conscients de la importància del bon funcionament de tota la comunitat sencera, no n'hi ha prou amb dictar una llei i perseguir tot aquell que no la compleixi o proposar un model de comportament basat en conceptes racionals i pretendre que, més enllà de la posició social, la seva acceptació sigui immediata per part de tots els ciutadans. Per crear l'atmosfera adequada, per fer coincidir el benestar ofert amb el volgut, hi ha un treball previ a realitzar sense el qual tot el posterior serà intentar posar pedaços.

En aquesta tesi s'ha volgut arribar fins els últims textos de Fichte per veure si en ells s'hi troba algun replantejament aquesta solució de fons que és l'única que podria apropar dret i ètica. La solució passa per acabar de treure tot el profit possible a la intersubjectivitat. En anys posteriors al *Sistema de l'Ètica*, Fichte acabarà de definir d'una manera força particular què entén per intersubjectivitat. La intersubjectivitat no és la mera notícia que obtinc mitjançant els altres que em diu que jo sóc jo. Una característica essencial recorre la intersubjectivitat si se la vol conèixer tal com de fet és. En la vida entre humans, fem quelcom més essencial que exhortar-nos, interpellar-nos, rebutjar-nos, imposar-nos o atreure'ns. Per sobre de tots aquests actes, s'hi troba en Fichte un criteri més profund per la intersubjectivitat.

Textos com els *Discursos a la Nació Alemanya* o la *Doctrina de l'Estat* junt amb molts altres han servit per poder-nos plantejar fins on ha d'arribar la intersubjectivitat i com expressa

Fichte aquest abast que ha de tenir per tal que no tornem a trobar-nos en la cruïlla que ens hagi de fer decidir entre la força física o una bona fe estèril.

Particularment interessant és a la *Doctrina de l'Estat*, text on trobem l'últim intent de Fichte d'unificar tota la Doctrina de la Ciència i donar-li força política per fer efectiva tota la teoria anterior. Es tracta d'un escrit que aborda, entre d'altres temes, la política, la història i la religió. En tots tres camps la nova caracterització de la intersubjectivitat hi juga un paper destacat. De la ubicació que li doni Fichte i de la manera com estigui emplaçada sistemàticament en l'acció de l'estat, en dependrà que aquest sigui capaç de conjugar dret i ètica, coerció i convenciment, llibertat de l'individu i benestar general, voluntat i enteniment. Aquests seran els paràmetres per emetre un judici últim sobre la correcció o no de la teoria de la intersubjectivitat en la filosofia de Fichte en el seu desenvolupament complet.

Per últim, indicar que totes les traduccions dels textos, tant de les obres de Fichte com de literatura secundària han estat realitzades durant la redacció de la tesi.

SIGLES DE LES OBRES CITADES DE FICHTE

(Amb asterisc les inèdites, amb doble asterisc les còpies dels alumnes)

- Aph. Erz   *Aphorismen über Erziehung* (Aforismes sobre educació), 1804,*
- BG   *Vorlesungen über die Bestimmung des Gelehrten* (Lliçons sobre la destinació del savi), 1794.
- PG   *Der Patriotismus und sein Gegenteil* (El patriotisme i el seu contrari), 1807
- EE   *Erste Einleitung in die Wissenschaftslehre* (I Introducció a la Doctrina de la Ciència), 1797.
- GgZ   *Die Grundzüge des gegenwärtigen Zeitalters* (Trets fonamentals de l'època contemporània), 1805
- GNR   *Grundlage des Naturrechts nach den Principien der Wissenschaftslehre* (Fonament del dret natural segons els principis de la Doctrina de la Ciència), 1796.
- NM-H   *Wissenschaftslehre nova methodo. Nachschrift Halle.* 1798
- NM-K   *Wissenschaftslehre nova methodo. Nachschrift Krause.* 1798
- PhM   *Philosophie der Maurerei. Briefe an Konstant* (Filosofia de la maçoneria. Cartes a Constant), 1803.
- RDN   *Reden an die Deutsche Nation* (Discursos a la nació alemanya), 1808.
- RL   *Rechtslehre* (Doctrina del dret), 1812.*
- SSL   *Das System der Sittenlehre nach den Principien der Wissenschaftslehre* (Sistema de la doctrina moral segons els principis de la Doctrina de la Ciència), 1798.
- STaL   *Staatslehre* (Doctrina de l'estat), 1813.*

ZE *Zweite Einleitung in die Wissenschaftslehre* (II introducció a la Doctrina de la Ciència), 1797.